

HET LAND VAN HERLE

*Tijdschrift en contactorgaan
voor beoefenaars en vrienden van de historie van oostelijk Zuidlimburg*

Heerlen - Oranje

16^e - 20^e eeuw

Bij gelegenheid van het 25-jarig regeringsjubileum van koningin Juliana kwam op woensdag 5 september 1973 te 11.00 uur de gemeenteraad van Heerlen in een buitengewone openbare vergadering ten stadhuize bijeen.(*)

Aanwezig waren de heren drs. F. J. W. Gijzels, burgemeester-voorzitter; M. G. J. de Kruijff, P. H. F. Masthoff, J. Schiks en ir. J. C. Schlösser, wethouders; J. B. W. A. Andriesma, mevrouw M. J. van Beers-Hamel, de heren Th. van Bergen, A. van Brink, A. J. Derks, mevrouw A. M. F. A. Diederer-van Dijck, de heren F. Dragstra, K. Gort, L. M. G. Hamers, P. D. Hennis, F. A. G. Hol, mevrouw J. A. G. Grobbee-Janssen, de heren G. van Malkenhorst, J. M. J. A. Millen, mejuffrouw M. Mulder, de heren H. J. Paffen, ir. C. E. P. M. Raedts, drs. A. A. H. Th. van Rens, N. van Rooijen, A. O. H. Rozeboom, H. L. M. Savelsbergh, J. W. H. Scheeren, D. Smit, mevrouw C. C. E. van der Velden-Tellers, mevrouw A. M. W. Coops-Vaessen, de heren J. J. M. Verheugen en L. van der Waal, leden; H. M. I. Goltstein, sekretaris, alsmede een 80-tal genodigden. Afwezig: de heren J. Billmann, A. Butink, M. J. Habets en J. H. Titulaer, leden, allen met bericht van verhindering.

De voorzitter opende te 11.07 uur de vergadering en sprak daarna de volgende rede uit:

Dames en Heren,

Al in de dagen, die voorafgingen aan die van heden, 5 september, de dag, waarop onze vorstin het feit herdenkt, dat zij vijftientig jaar geleden haar geliefde en hooggeachte moeder opvolgde als Koningin der Nederlanden, is duidelijk geworden dat de gedachte om Koningin Juliana een hulde te bereiden bij het Nederlandse volk op onmiskenbare wijze is aangeslagen.

De bevolking van Heerlen heeft niet willen achterblijven in het leveren van een aandeel in de nationale manifestatie. Op allerlei wijzen heeft men - veelal voorgegaan door de Oranjevereniging getracht - Heerlen op deze dag in het teken te doen staan van het jubileum en een bezinning op de betekenis van de regering van Koningin Juliana teweeg te brengen, niet op de laatste plaats ook onder de jeugd.

Bij de ouderen, die de zilveren regeringsperiode hebben meebeleefd - en ook de daaraan voorafgaande jaren - waarbij ik denk aan de jaren van rampspoed, bezetting en bevrijding - is hun mening over de relatie Nederland-Oranje gerijpt in de wisselende klimaatsomstandigheden van een dynamische tijd.

Die ouderen kunnen vaak terugzien op persoonlijke ervaringen bij bezoeken van leden van het koninklijk huis - waarvan er aan Limburg en de Mijnstreek zo vele zijn geweest.

De foto's aan de wanden geven er enkele momenten van weer - waarbij vooral die welke betrekking hebben op bezoeken aan dit stadhuis - ons vandaag bijzonder aanspreken, omdat ook de officiële opening van dit stadhuis haar zilveren jubileum heeft gevierd.

Er zijn in deze dagen onder hen stemmen te beluisteren, die spreken van een bijzondere relatie van Limburg tot het Oranjehuis, van een speciale band, die er bestaat tot Koningin Juliana als hertogin van Limburg.

Wat er ook van zij - ik meen dat duidelijk overheerst een positieve instelling van Nederland, van Limburg en van Heerlen, ten opzichte van zijn Koningshuis. Een instelling die gedragen wordt door gevoelens van erkentelijkheid voor de wijze waarop zij haar taak heeft uitgeoefend, waarvan zij zelf zegt - na die op zich te hebben genomen met de woorden:

„Wie ben ik dat ik dit mag doen” - dat zij die taak heeft ervaren, soms zwaarder dan zij had verwacht, soms lichter, maar altijd boeiend, door gevoelens van waardering voor de wijsheid van haar bestuur, gevoelens tenslotte van hoge achting voor haar persoon.

Ik heb gemeend dat de vertolking van de gevoelens van de bevolking van Heerlen een officiële gestalte zou dienen te krijgen op een histo-

rische dag als deze - en het gemeentebestuur heeft de mening gedeeld dat een buitengewone raadsvergadering, als waarvoor wij hier thans zijn samengekomen - daarvoor een geëigende gelegenheid zou bieden. Wij noemen deze raadsvergadering buitengewoon in iets meer uitgebreide zin dan de gemeentewet met het woord buitengewoon bedoelt - in de zin van iets plechtiger en iets feestelijker.

Ik stel U voor - leden van de Raad - ermede in te stemmen dat in deze vergadering het woord gegeven wordt aan een, die geen gekozen lid is van Uw Raad, maar die wij om zijn deskundigheid hebben verzocht om met een historische beschouwing te helpen ons bewustzijn van onze relatie Heerlen-Oranje te verdiepen. Alvorens hem het woord te geven heet ik gaarne - over Uw hoofden heen - degenen welkom die eigener beweging dan wel op uitnodiging deze openbare vergadering zijn komen bijwonen om daarmee het buitengewone en feestelijke karakter van deze bijeenkomst te benadrukken.

Vervolgens sprak de heer **drs. L. E. M. A. van Hommerich**, archivaris van Heerlen, de navolgende rede uit:

Mijnheer de Voorzitter, Leden van de Gemeenteraad, Genodigden,

Heden voegt ons Staatshoofd, Koningin Juliana, een nieuw gegeven toe aan het lopende hoofdstuk in onze vaderlandse geschiedenis: 5 september 1948—1973: zilveren regeringsjubileum. Tegenover de Staten-Generaal op 6 september 1948 kondigde zij in haar eerste rede, in de nieuwe kerk te Amsterdam, een eigen signatuur aan, die doorklonk in de uitspraak van de voor haar typerende passage: „Wie ben ik, dat ik dit doen mag?”.

Haar bestuur begon, waar de Landskroniek eindigde met de slagzin: „31 augustus 1898—1948: 50 jaren regeringsjubileum Koningin Wilhelmina”, een van de meest intelligente, de meest doortastende en de meest gelovige van de leden van de familie van Oranje.

Het blijft een unieke gebeurtenis: de abdicatie met de overdracht van het soevereine gezag, waarbij Wilhelmina aan de samengestroomde menigte op de Dam de nu jubilerende Koningin vanaf het paleisbalcon voorstelde. Het had iets van een plebisciet! Bij de instelling van haar tweede regentschap begon Wilhelmina haar toespraak tot het volk met de wél gekozen aanhef: „Als de dag van gisteren herinner ik mij mijn vader”, daarbij doelend op en teruggrijpend naar een méér dan 40-jarig bestuur van Koning Willem III. Van Juliana tot Willem II overspannen we dan reeds méér dan een eeuw.¹⁾

En zo bladeren wij terug in de geschiedenis der Nederlandse gewesten tot wij de figuur van Willem de Zwijger ontmoeten. Ook hij werd als het ware aan de Nederlanden voorgesteld tijdens de memorabele zitting van de Staten-Generaal te Brussel op 25 oktober 1555, toen Keizer Karel V in zijn hoedanigheid van „heer der Nederlanden” abdicerde t.b.v. zijn zoon Philips II. Het staat ge-

noteerd: keizer Karel trad de zaal binnen waar een verdrietige sfeer hing om het heengaan van een geliefd Nederlands vorst - hij was geboortig van Gent. Hij schreed voorzichtig vanwege zijn reumatiek naar de gereedstaande zetel, met de rechterhand steunend op een stok en ter linkerzijde zich vasthoudend aan prins Willem van Oranje, de primus inter pares.²⁾

Het was geen geheim, dat Karel als de geestelijke vader van Willem van Oranje beschouwd werd, zéér tot misnoegen van Philips II.

Wie iets wil verstaan van de vier eeuwen Oranje-Nederland-binding, moet terug naar de bron, naar de Nassauer, die zijn koning wilde dienen „den koningh van Hispanien heb ik altijd geëerd”, maar die onder de druk van de Spaanse tyrannie geen andere uitweg meer zag voor het volk en voor het behoud van de toenmalige democratische bestuursinstellingen dan de bevechting van de vrijheid. Over hem zijn boekdelen geschreven; laatstelijk, in 1970 van de hand van een frans auteur Yves Cazaux: „Guillaume le Taciturne”³⁾ (in Parijs verschenen). Deze studie, die van een hoge geschiedkundige kwaliteit is, bespreekt de tolerantie van Willem van Oranje-Nassau; zijn politieke intelligentie; zijn grootmoedigheid als revolutionair en zijn democratisch genie. De lezing van dit boek werkt als een „herinnert U”. . . .

„Want waarom heb ik al mijn bezittingen prijs gegeven? Was het om mij te verrijken? En waarom verloor ik mijn drie broers in de strijd? (Louis, Adolphe en Henri). Kunt U ze mij teruggeven? En waarom liet ik mijn zoon als gevangene te Madrid achter, mijn zoon, zeg ik U, die ik zozeer verlang terug te zien, als ik tenminste nog een vader ben? Kunt U hem mij terug geven? En waarom heb ik mijn leven zo vaak in gevaar gebracht? Welke prijs kan ik na zoveel jaren zwoegen, tot in mijn ouderdom, verwachten, dan indien nodig ten koste van mijn bloed, de vrijheid?”

Dit is - in vertaling - de blikvanger van het boek van Yves Cazaux. Het document is de geschiedenis ingegaan onder de naam „Apologie van Willem de Zwijger”. Hij heeft dit document op 13 december 1580 ten burele van de Staten-Generaal, toen in Delft in vergadering bij elkaar, doen deponeren.

De bevechting van deze vrijheid kostte hem de vogelvrijverklaring van zijn koning. Maar prins Willem motiveerde zijn verzetshouding met de bekende uitspraak: „il failloit plustôt obéir à Dieu que non pas aux hommes”.

Eenzelfde gedragslijn beluisteren wij in de radiorede van Koningin Wilhelmina, aan de vóór-avond van de Duitse inval, mei 1940 gehouden. Zij eindigde haar toespraak met het krachtig uitgesproken „le christ avant tout” - hetgeen hier de betekenis had van: „recht boven onrecht”; vrijheid boven nu niet Spaanse maar Duitse onderdrukking; in uiterste nood: Gods wet bóven menselijke normen.

Willem van Oranje

Voor Willem van Oranje viel het dodelijke schot op 10 juli 1584 te Delft.

„Herinnert U” en U zult verstaan, waarom de Nederlanders van die tijd, wel degelijk bekend met deze keiharde gegevens van totale inzet, het engagement met Oranje begonnen zijn - met zijn zoon Maurits en de stedendwinger Frederik Hendrik.

Dit samengaan zette zich in het bijzonder voort met de Hollanders en de Zeeuwen. Het is een historisch groeiproces. De dingen zijn nu eenmaal zoals ze waren, toen ze werden.

*
**

Binnen dit algemeen historisch kader is **een Oranje-Heerlen konfrontatie** op zijn plaats. Wanneer ik stel: „Oranje en Brussel” of „Oranje en Amsterdam” of „Oranje en Den Haag” weet iedereen, dat er „embarras de choix” is uit de veelheid van raakpunten. Met „Oranje en Heerlen” ligt het toch wel geheel anders. Desondanks heb ik gemeend deze moeilijkheid niet uit de weg te moeten gaan. Ook in het belichten van minder- of niet-bekende of in de vergetelheid geraakte contactpunten kan een bijdrage geleverd worden voor een verhelderend inzicht in het gevoerde beleid.

Mijn speuren naar „Oranje-Heerlen”-ontmoetingen plaats ik in de 16e-17e eeuw, de 19e en de 20e eeuw, waarbij het niet de bedoeling is aandacht te schenken aan werkbezoeken. Deze studie beoogt hoofdpunten van het door de Oranje's gevoerde landspolitiek beleid naar voren te halen, waarbij zaken zoals de onschendbaarheid van het grondgebied, de handhaving van de nationale eenheid, van de democratie en van het soeverein gezag aan de orde zijn. Hierbij denk ik in het bijzonder aan onze eigen regio: het oude Heerlener land met het voormalig land van Valkenburg. Soms - dat moet men mij toestaan - spreid ik het begrip territoriaal Heerlen wel breed uit.

Oranje heeft zich viermaal ingezet voor onze territoriale integriteit:

- I. gedurende de 80-jarige oorlog 1568-1648;
- II. na de val van Napoleon 1814-1815;
- III. tijdens de Belgische opstand 1830-1839;
- IV. na wereldoorlog I, de kwestie van het „Limbourg cédé”.

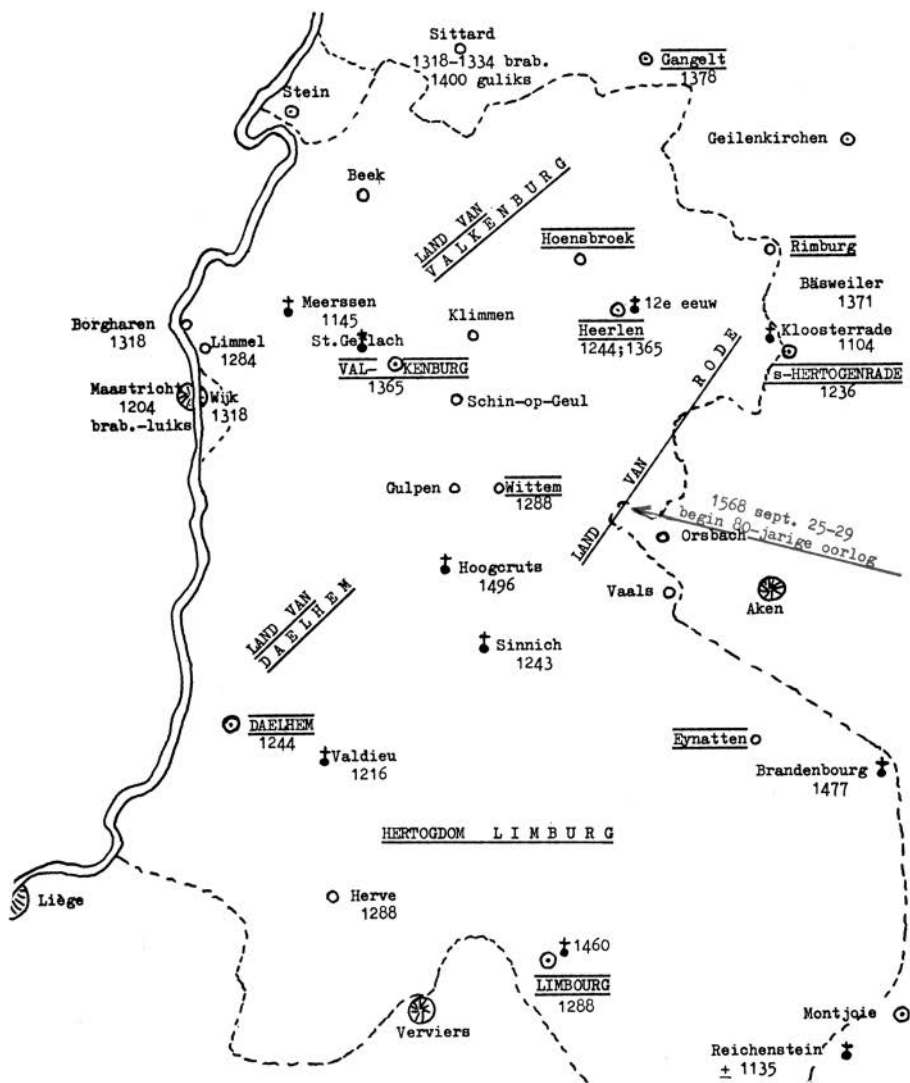
I. U begrijpt, dat ik binnen de tijdspanne die ik heb, dit summier moet doen.⁴⁾ Dat Willem van Oranje in 1568 zijn militaire actie in de buurt van het uitgestrekte hoofdschepenbankgebied van Heerlen begon, is een weinig genoteerd feit. Als de bewoner van kasteel Cartiels, onze bekende rechtshistoricus mr. Karel Janssen de Limpens, gelijk krijgt - deze heeft daar nog recentelijk over gepubliceerd - dan schijnt ook nog de tegenwoordige gemeente Eijs tot het grote hoofdschepenbankgebied van Heerlen behoord te hebben en dan zitten we helemaal goed met deze constatering.

Op 28 september van dat jaar nam hij zijn intrek in het toen nog grote kasteel Wittem - als ik over kastelen praat moet U die zien als versterkte burchten - dat in handen was van een partij-genoot. Het Landsfort van Heerlen was niet in zijn handen. Wittem maakte deel uit van een grensfortenlinie, waartoe ook het Landsfort Herle behoorde, bedoeld tegen de eeuwenoude druk van onze oosterburen (de Gelders-Gulikse coalitie).

Vanuit Wittem ontplooidde de prins een veelzijdige activiteit. Hij onderhandelde met een deputatie van Luikse burgers over een mogelijk vrije doortocht door de stad om door te stoten tot Brussel, het toenmalige bestuurscentrum. Zuid-Limburg moest als springplank dienen.

Van de stad Aken vorderde hij de betaling van 20.000 daalders. Of Oranje met de gewestelijke Staten van Limburg onderhande'd heeft, blijkt niet uit de documenten. De verrassende overtocht over de Maas nabij Mechelen in de nacht van 5 op 6 oktober bleek het meest spectaculaire van deze veldtocht, die op een mislukking uitliep.

Zes jaar later, op 21 februari 1574, verscheen een 2e invasieleger, nu onder aanvoering van zijn broers Lodewijk en Hendrik van Nassau, die later op de Mookerhei het leven zullen laten. Doel was weer in de driehoek Aken-Luik-Maastricht de overgang over de

L.v.H.

Maas te forceren, het achterland te bezetten en Brabant en Vlaanderen in beweging te brengen. Dit leger bezette Amstenrade alsmede de meeste andere adellijke versterkte huizen in Zuid-Limburg. Naar het voorbeeld van de versterkte grensplaats Heerlen konden Elsloo, Geulle en andere dorpen de inkwartiering afkopen. Luik weigerde de vrije doortocht met een beroep op zijn rijksstatus.

Uit Gulik was geen hulp te verwachten. Lodewijk van Nassau sloeg zijn hoofdkwartier op in kasteel Cartiels. Toen een hoog gekwalificeerd leger onder aanvoering van Sancho de Avila in aantocht was, brak Lodewijk van Nassau zijn Geulle-linie op.

Onder de staatse krijgsoversten trad rond die tijd de rondom Heerlen gegoede edelman Melchior von Schwartzenberg op de voorgrond. De rol van dit grensgebied, dat als uitgangspunt bedoeld was voor de herovering van de Zuidelijke Nederlanden, bleef nu beperkt tot die van doorgangsland van huurtroepen en van defensieve activiteiten. Uit de schepenbanksrekeningen van Heerlen - die in het archief berusten - blijken de hoge uitgaven, die gemoeid waren om ons landsfort in staat van verdediging te houden.

Zo b.v. in het najaar 1577, toen Barlaymont vanuit zijn hoofdkwartier Stein opdracht gaf het „sterckes steedlein” Heerlen te bevestigen. Willem van der Marck „Lumey”, die in oktober 1577 een Waals regiment voor de Staten-Generaal had gelicht, bezette korte tijd daarna de forten van Heerlen en 's-Hertogenrade. Beide forten werden door de Spanjaarden heroverd. Hiermede eindigde voorlopig de staatse periode.

Bij de derde fase hebben de Oranjes succes. Frederik Hendrik „de Stedendwinger” in het Maasdal in 1632: Venlo capituleert op 3 juni; Roermond op 5 juni; Maastricht op 22 augustus en Limburg aan de Vesdre, hoofdstadje van de Landen van Overmaas, viel op 8 september.

Door de val van Limburg kwam het hele land van Overmaas in het bezit van de Staatsen.

Deze Maas-expeditie heeft de soevereiniteitkwestie over onze streek tijdens de vredesonderhandelingen in 1648 aan de orde gesteld. De Spaanse koning poneerde, dat hij ten titel van „hertog van Limburg-Overmaas” rechtens zijn gezag hier uitoefende. De hoogmogende Staten-Generaal der Republiek van de zeven verenigde provinciën argumenteerden dat dit omstreden gebiedsdeel op Spanje heroverd was. Beide partijen gaven niet toe. De kwestie bleef 13 jaar slepende, totdat de chambre mi-Partie-commissie een verdeelschema opstelde. Spanje bleef evenwel saboteren. De militaire gouverneur van Maastricht beantwoordde de versterking van het garnizoen te Limburg sur vesdre, dat in Spaanse handen was, met het opvoeren van de bezetting van het landsfort Heerlen en van de drie andere hoofdstadjes in Overmaas nl. Dahlem, Valkenburg en 's-Hertogenrade.

Eindelijk 26 december 1661 had de ratificatie plaats van het bekende Partagetraactaat, waarbij o.m. Heerlen met zijn garnizoenssteunpunt Staats werd en als generaliteitsland tot 1793-94 bestuurd.

Dat zijn 130 niet zo beste jaren geweest. Toen kwamen de Franse revolutionaire legers en hielden onze streken 20 jaren bezet.

II. Ik kom nu aan punt twee: **het soevereiniteitsconflict Oranje-Geallieerde mogendheden**, toegespitst in de persoon van de koning van Pruisen, 1814-1815.

Er ging een schok door West-Europa met de nederlaag van Napoleon in de slag van Leipzig, 18 oktober 1813. Het behoeft geen betoog, dat in deze contreien géén soort nationaal bevrijdingsgevoel zou ontstaan; wél een grote onzekerheid over een ongewisse toekomst. Bij de lagere overheidsorganen rees uiteraard de vraag, aan wie het soevereine gezag zou worden overgedragen. Van een Oranjevorst met soeverein gezag bekleed had men nog geen concrete voorstelling en hierom al niet, omdat vóór 1794 de prinsen van Oranje in dienst stonden van de hoogmogende Staten-Generaal. Deze laatsten hadden de voormalige landjes van Overmaas (Heerlen) bij verdrag aan Frankrijk afgestaan 16 mei 1795.

Op 19 mei 1814 moeten de Franse troepen Heerlen hebben verlaten. De Gemeenteraad van Heerlen kwam op die dag in een historische zitting bijeen om de meest vereiste noodmaatregelen van bestuur te nemen. Uit de notulen blijkt, dat men de troepen der geallieerde mogendheden zeer binnenkort verwachtte (bijlage 1).

Intussen hadden de geallieerde mogendheden bij de conventie van Bazel van 12 januari 1814 bepaald, dat de landen van de linker Rijn-oever onderworpen zouden zijn - dus tot aan de Maas - aan het opperbestuur van het te Leipzig gevestigd centraal departement van de Nederrijn, bestaande uit de (onder)-departementen van de Roer (hoofdstad Aken), van de Ourthe (hoofdstad Luik) en van de Nedermaas (hoofdstad Maastricht). Te Aken zou de generale gouverneur zijn residentie vestigen, terwijl te Luik en Maastricht de gouvernements-commissarissen zouden verblijven.⁵⁾

In tegenstelling tot de vredesonderhandelingen van 1648, waarbij de inbreng, gelet op de positie van Oranje ten opzichte van de Staten-Generaal een ondergeschikt karakter droeg, trad nu Oranje met volledige handelingsbevoegdheid op de voorgrond. De hollandse Republiek had opgehouden te bestaan en wie anders dan Oranje, aan wie de geallieerde mogendheden het koningschap hadden aangeboden, kon met gezaghebbende stem zich mengen in de politieke hergroeperingscommissie van de vorsten van West-Europa, voorzover het de representering der lage landen betrof?

Ten bewijze hiervan raadpleegde ik in het gemeentelijk archief documenten die er niet om liegen. Zijn commissarissen Bangeman Huygens en van Hugenhouth wisten van de Russische Generaal-en-Chef van Wintzigenrode een besluit te verkrijgen, dat aan de politiek van de Prins steun gaf. Zij deden hiervan de burgemeester van Heerlen in een schrijven van 28 januari 1814, 16 dagen na de conventie van Bazel en in strijd met die conventie, mededeling. (bijlage 2).

De Commissarissen van zyn Koninglyke Hoogheid,
den Heere PRINCE VAN ORANGE & NASSAU, souverein der
Verenigde Nederlanden, in de Voormalige Generaliteits Landen
aande maare

Aan den Heer Burgemeester van ~~Roer~~
mijn Heer L. Burgemeester.

Wij hebben de Eer. Uwe een Copie van het arrest van den
Heer generaal en chef Baron van Wendingerode, te Leiden,
waarin ten Dinsdag, volgens Art. II. d. Instructie van 1. d.
11. in d. oud. Hollandsche besettinge word aangevond
wij sende uw schriftens eenen brief voor den baron
Uwe generaal, dewelke Uwe tegen. Zijn Dult affgesen
ommen, wij blyven met aytung

J. Commissarissen. Vosmeent
W. Ruyssenaer
J. B. van Ruyssenaer

Op 9 februari daaraan volgend stuurden zij in de vorm van een algemene publicatie een besluit inzake de handhaving van de openbare orde. (bijlage 3).

Ook komt er een brief over de Heerlensche schutterij. U zult nu misschien glimlachen, maar dat moet U toch niet doen. De schutterij had toen de functie van een politiekorps met als taak het handhaven van de openbare orde. Het was een para-militair korps, volledig militair uitgerust; de Heerlense jongens van een bepaalde leeftijd moesten er lid van zijn. Zoals nu de burgemeester qualitate qua hoofd is van de politie, zo was hij toen kolonel van de schutterij. De schutterij had op 1 maart te Valkenburg moeten opkomen en dat was niet gebeurd. Er kwam toen een boze brief van de Commissarissen van de Prins, luidende: „Terwijl het aantal manschappen, welke wij van Heerlen deze morgen verwacht hadden niet aangekomen zijn, zoo vinden wij ons genoodzaakt U Ed. als kolonel van de schutterij van Heerlen, morgenvroeg vóór negen uur met de gehele schutterij hier te requireren. Wij vertrouwen dat de schutters aan deze onze vraag stiptelijk zullen voldoen teneinde voor te komen de rigoreuze maatregelen die wij in een tegenovergesteld geval zouden moeten nemen”.

De zaak liep evenwel niet naar wens van de Prins en van de Russische Generaal en Chef. De Pruisische Regierungsrath Minuth, gouvernementscommissaris van de Nedermaas, stuurde onverminderd zijn bestuursmaatregelen, hetgeen burgemeester Kemmerling in een benarde positie bracht.⁶⁾ Deze heeft dan ook op een gegeven moment aan de Prins van Oranje een trieste brief geschreven, waarin hij vroeg wat hij moest doen, of hij nu naar de Pruisische of de Prinselijke commissarissen moest luisteren. De 14de februari richtte hij een excuse-schrijven tot de Commandant van Maastricht, bij wien men hem beschuldigd had van Oranje-gezindheid. (bijlage 4). Ongeveer één maand later, den 10de maart, deelde hij gouvernementscommissaris Minuth mede, dat het hem niet mogelijk was diens bevelen uit te voeren zonder vooraf de goedkeuring der commissarissen van de Prins te hebben verkregen. (bijlage 5).

Naar aanleiding van het feit, dat Pruisen de heer De Rhoer aanstelde tot directeur van de Kring van Maastricht, waarbinnen ook Heerlen was gelegen, vroeg de burgemeester aan de commissarissen van de Prins, welke autoriteit hij nu eigenlijk moest gehoorzamen. (bijlage 6). Het antwoord bleef niet lang uit: Heerlen behoorde de Prins! (bijlage 7).

Pruisen usurpeerde evenwel de macht. Eén dag na het antwoord van de Prins kwam het bericht binnen, dat Heerlen onder het generaal Gouvernement bleef en Brandin directeur van den Kring was benoemd. Burgemeester Kemmerling bood zijn onderwerping aan. (bijlage 8 en 8a). Zodoende werd de herdenking van de slag van Leipzig in Pruisischn zin gevierd; Kemmerling bracht hierover een interessant verslag uit. (bijlage 9).

Uit het voorafgaande is het wel duidelijk, dat Kemmerling een moei-

lijke bestuursperiode doormaakte. In 1808 waren reeds acties tegen hem gevoerd blijkens de notulen van de municipale raad van 14 mei. (bijlage 10). Nu, in de kritieke tijd van 1814, werd hij op 17 maart in zijn werkkabinet gemolesteerd door drie onderofficieren, die hem beschuldigden van fransgezindheid. Hiervan is een uitvoerig proces-verbaal opgemaakt, hetgeen in bijlage nr. 11 is opgenomen.

Het zou tot 12 mei 1815 duren, dat de Prins van Oranje, ingevolge besluit van het Weener Congres zijn gezag over de voormalige landen van Overmaas kon uitoefenen, terwijl de nieuwe grondwet met ingang van 25 augustus hier van kracht zou worden. Zeer vermoedelijk heeft Kemmerling met opgelucht hart zich toen in een publicatie tot de Heerlenaren gericht:

„Inwoonders van Heerlen,

Het soo lange gewenscht definitief Bestuur heeft nu begonnen en het provisioneel opgehouden. Zijne Majesteit de Koning der Nederlanden heeft ons soo als ook de naburige gemeentes in besit genomen en versprooken door eene heylsame en soete Regeeringe alle de inwoonders van sijn Reyk gelukkig te maaken.

Den soo onverwagde oorlog die de geheele werelt in de nootsakelijckheyt gestelt heeft teegens Vrankerijk te voeren, is oorsaake, dat er nog vele opofferingen soo in gelt, levensmiddelen als menschen gevraagd worden. Maar hoe sterker de aanstrengingen zijn, hoe eender sal den vrede verkregen worden, die ons Vaderland in de oude fleur sal doen opkoemen en in eendragt een jeder de vrugten van sijn arbeid sal laeten genieten. Deese soo troostenende hoope geeve ons moed en kragt alles te doen wat daartoe te doen vereyscht wort om deesen vreedden te erlangen. Het leve Frederic Willem Koning der Nederlanden”.

Koning Willem - en dat is ontsnapt aan de aandacht van de meeste historici - had ingevolge het Congres van Weenen de bevoegdheid gekregen om met Limburg te doen wat hij wilde. Hij hoefde het niet als provincie toe te voegen aan ons land al heeft hij dat achteraf wel gedaan.

Dat hij gearzeld heeft, blijkt uit een brief die de burgemeester op 22 mei 1815 kreeg van de commissaris van het arrondissement Eindhoven, waarbij de gemeenten, gelegen op de rechter Maasoever, ingevolge besluit van Z.M. de Koning, administratief onder het arrondissement Eindhoven werden gevoegd. Dat heeft niet lang geduurd. Daarna heeft de Koning, waarschijnlijk op advies van de Raad van State, besloten de zaak anders te regelen. (bijlage 12).

Op 1 juni 1815 maakte burgemeester Kemmerling de naamlijst op van de samenstelling van de gemeenteraad, die toen 23 leden telde, en die hij indiende bij de arrondissementscommissaris van Eindhoven. (bijlage 13).

Oranje stelt onze provincienaam vast anno 1815.

Bij het vaststellen van de nieuwe provincienamen in het Verenigd Koninkrijk zou de historische visie van de Koning zijn stempel drukken op onze Maasgouw. In de commissie, die de grondwet van 1815 moest ontwerpen, waren oorspronkelijk de namen „Maas-

tricht" of „Opper-Gelderland" voorgesteld. Maar bij de artikelen 1 en 2 van het hoofdstuk „Van het Rijk en deszelfs inwoonders", waarin de nieuwe provincies met name werden opgesomd, maakte Koning Willem I de kanttekening: „Rangschikking staat mij niet aan. De naam van Limburg is verloren." 7) Op de vergadering van de grondwetscommissie van 8 juni 1815 werd toen als volgt besloten:

1. „dat ingevolge de begeerte van Z.M., aan de commissie de vergadering te kennen gegeven, de provinciën in die orde zullen worden gerangschikt, als dezelve onder de regering van keizer Karel V hadden, met die verandering dat de provincie Luik na die van Gelderland zal volgen;
2. dat ingevolge dezelfde begeerte de provincie Maastricht de naam van Limburg voeren zal."

En zo is het geschied.⁸⁾

*
**

III. Heerlen bij België, 1830-1839. Prins Willem - zoon van koning Willem I - plaatst zich aan het hoofd van de opstand.

Helaas is het bestuur van Koning Willem I voor de zuidelijke provincies niet het gewenste klimaat gebleken. Toen in augustus 1830 in Brussel de revolutie uitbrak, sloot Limburg zich hierbij aan. Uit de toren van de Heerlense St. Pancratiuskerk wapperde de Belgische vlag.

In verband met de Belgische opstand - waarbij zich Heerlen ook aansloot - berust in het gemeente-archief een document van bijzondere waarde. Het is een in het frans gestelde publicatie, gegeven te Antwerpen, 16 oktober 1830 en ondertekend: „Guillaume, prince d'Orange." 9) Is deze gewaagde stap gedaan tegen de zin van zijn vader, die koppig negen jaar lang de wensen van de Belgen tegenhield? Er zijn zaken die men nimmer zal kunnen lezen in historische documenten.

Hierin stelt de latere koning Willem II, dat hij alle begrip heeft voor de Belgische verlangens en hij zich derhalve aan het hoofd plaatst van deze onafhankelijkheidsbeweging. Deze publikatie is opgeplakt geweest ten gemeentehuize van Heerlen. En hij motiveert zijn merkwaardige - gedurfde - houding met erop te wijzen, dat hij in de slag van Waterloo gewond geraakt was ter wille van de onafhankelijkheid van de Nederlanden „de celui qui versa son sang pour l'indépendance de votre sol, et qui veut s'associer à vos efforts pour établir votre nationalité politique." Opnieuw een moedig initiatief van een Oranjeprins tot behoud van de zuidelijke Nederlanden!

Koning Willem II te Heerlen, 1841.

Na de wedervereniging van onze streek met de noordelijke gewesten zien we dan voor het eerst een Oranjevorst Heerlen en omgeving

bezoeken, anno 1841. Te Rolduc sprak Willem II de gedenkwaardige woorden: „Je vous maintiendrai”. Op de terugreis via Sittard gebeurde er te Heerlen een incidentje. Ik licht uit het rapport van kapitein Hoppenbrouwers als volgt:

„Bij het vanuit Kerkrade in de namiddag van de 17e te Heerlen terugkeren, om verder naar Sittard te gaan, is het rijtuig waarin H.Exc. de Lt. Generaal Destombe, de Staatsraad gouverneur Gericke van Herwijnen, de heer Districtscommissaris Kerens de Wolfratz en ik gezeten waren en hetwelk dat waarin Z.M. de koning zich bevond, onmiddellijk voorafging, door het tengevolge van het schieten, (dat waren kamerschoten) verschrikken de vier voor het rijtuig aangespannene, onbedreven paarden in een diepen sloot omvergevallen en hebben de twee eerstgenoemde Heeren en ik, daarbij groot gevaar gelooopen, van te verongelucken, doch ziin wij, dank aan de spoedig ons toegebrachte hulp (Z.M. was dadelijk totdat einde bij ons) er heelhuids en zonder aanmerkelijke lichaamsgebreken en letsel er af gekomen.” De straat, waar dit voorval plaats had, heet nu „Willemstraat”.

*
**

IV. Koningin Wilhelmina te Heerlen, 1919 i.v.m. Belgische annexatieplannen.

Nadat koningin Wilhelmina in 1917 een bezoek aan Heerlen had gebracht i.v.m. moeilijkheden in de mijnindustrie¹⁰) kwam zij in 1919 naar Zuid-Limburg voor een aanhankelijkheidsbezoek. Na Wereldoorlog I agerde het „Comité de Politique Nationale” te Brussel voor de wederaanhechting van het zogenaamde „Limbourg cédé” aan België.

Er verschenen brochures in drukwerk zoals „La Protestation du Limbourg hollandais 1918-1919. C'est malgré lui que le Limbourg est devenu hollandais”; voorts „La question du Limbourg”. Ook werden vlugschriften uit vliegtuigen afgeworpen. De gemeenteraad van Heerlen zond een telegram van aanhankelijkheidsbetuiging aan de koningin. (bijlage 14). Dit was het uur van Oranje. Op zaterdag 1 maart 1919 arriveerde H.M. in gezelschap van Prins Hendrik te Heerlen. In het „Limburgsch Dagblad” van 3 maart verscheen een hoofdartikel over dit bezoek, dat een uitvoerig ooggetuigenverslag geeft van de spontane ontvangst, die de Zuidlimburgse bevolking de Koningin bereidde.

Dit was het duidelijke antwoord, dat uiteraard de Vredesconferentie te Parijs moest beïnvloeden. In het Limburgs Dagblad van 1 maart werd onder de titel „Het zelfbeschikkingsrecht” het volgende gesteld. De „Daily Telegraph” verneemt uit Parijs: „Aan de territoriale en economische commissies, welke door de vredesconferentie zijn ingesteld, is verzocht om alle rapporten vóór 8 maart in te dienen. Zoals reeds gemeld wenst de regering te Brussel gedeelten

1 maart 1919: koningin Wilhelmina verlaat het gemeentehuis, begeleid door burgemeester Mr. Waszink.

van Limbourg te annexeren en een paar kleine districten in het Rijnland. Als compensatie zou een deel van Oost-Friesland met Emden bij Nederland worden ingelijfd. Men gelooft, dat Engeland zulk een plan zou steunen met het oog op de verdwijning van Emden als Duitse marine-haven”.

De vraag kan hier gesteld worden, welke pro-Oranje-acties van de zijde van de bevolking aan te wijzen zijn in het verleden. Ze is gemakkelijker gesteld dan beantwoord, zeker in deze contreien met zijn moeizaam verlopen aanpassingsproces binnen het nieuwe koninkrijk.

Behalve de aanhankelijkheidsbetuigingen van maart 1919, die zonder meer voor zichzelf spreken, wil ik hier een daad releveren, waarbij de gemeenteraad van Heerlen de spits afbeet: 31 augustus 1898: regeringsaanvaarding van koningin Wilhelmina. Heerlen heeft toen in zijn laat-middeleeuwse kern, dáár, waar nu nog de contouren te zien zijn van zijn uitgerangeerd Landsfort, de namen gegrift van leden van het huis van Oranje.

Wie de plattegrond van Heerlen op zijn straat- en pleinbenamingen bekijkt en vergelijkt met die van andere oude steden en gemeenten, valt het op, dat in de oudste woonkernen van Heerlen de historische benamingen verloren gingen. Met het geven van straatnamen kan de identiteit van een stad gemoeid zijn en in zover wordt het beleidszaak. Het wijzigen van vanouds bestaande straatnamen is een nóg delictere aangelegenheid. Het raadsbesluit van 1898 wijzigde

benamingen, die op het voormalige Landsfort en op oude lokale rechten betrekking hadden, in de volgende Oranje-namen: Vee-markt . . . Wilhelminaplein, Damengraaf of Dorpstraat . . . Emmastraat, Emmaplein, Schram . . . Willemstraat, Bongerd . . . Prins Hendriklaan.

Om u de betekenis van het Heerlens raadsbesluit scherper te doen aanvoelen, raadplegen we 'n ogenblik de plattegrond van 'n paar andere steden op hun straatnameninventaris. U zou zich dan moeten voorstellen, dat, om met Amsterdam te beginnen, het Damrak, het Rokin en de Dam namen van leden van het Huis van Oranje zouden krijgen. Dat in Utrecht met de bestaande benamingen Domplein, Achter de Dom, Domstraat, Pieterskerkhof, eenzelfde gedragslijn zou zijn gevolgd. Dat in Maastricht de namen van het Vrijthof, de Grote en Kleine Staat, Achter het St. Servaasklooster zouden worden geschrapt ten gunste van het Huis van Oranje.

In 1898 hebben de vroede vaders van Heerlen duidelijk een streep willen halen door enkele lokaal-historische gebonden namen, want het raadsbesluit vermeldt als motivering „de nietszeggende betekenis van de oude naamgevingen”. Heerlen was in volle ontwikkeling met de opkomst van de moderne steenkolenwinning. Men keek bewust in de toekomst en heeft genereus zijn economische opbloei willen verbinden aan de start van het regeringsbeleid van koningin Wilhelmina. Als rijksgrensgemeente zouden bovendien onze oosterburen het visitekaartje van Heerlen herkennen door deze openlijk beleden binding met het Huis van Oranje.

Merkwaardigerwijze was de gemeenteraad in 1922 van oordeel, dat men met het raadsbesluit van 1898 toch wel wat ver was gegaan. 25 September 1922 herzag de Raad het genomen besluit van 1898 en werden de historische straatnamen hersteld: Veemarkt, Schram (Willemstraat), Helmstraat, Manhuisstraat. Nu kwamen de omwonenden van de straten in het geweer en in een rekest aan de raad verzochten ze vernietiging van het raadsbesluit van 25 september 1922. Ondertekenaars beoogden:

„. . . dat zij betreurden, dat de namen, reeds aan hun pleinen en straten gegeven, uit piëteit voor onze geëerbiedigde Koningin en leden van ons Koninklijk Huis plaats moeten maken voor andere; dat bij gelegenheid van Harer Majesteits troonbestijging in 1898 de namen van leden van het Koninklijk Huis aan deze pleinen en straten werden gegeven en het te bejammeren zoude zijn, dat nu bij het komende 25-jarig regeringsjubileum van Hare Majesteit de Koningin deze namen zouden verdwijnen; dat deze naamsverandering daarenboven voor de vele zakenmensen, aan deze straten woonachtig, eigenaardige moeilijkheden zal opleveren i.v.m. hun adressen en voorradige drukwerken, welk bezwaar niet zou worden gevoeld, indien de traditionele oud-Heerlense namen aan nieuw aangelegde buurten werden gegeven . . . etc.”

Onder de druk van dit rekest herzag de gemeenteraad opnieuw zijn ter zake genomen besluit tijdens zijn openbare zitting van 17 oktober 1922 en herstelde de oude naamgevingen.¹¹⁾

En zo blijft de binnenstad van Heerlen een „terminus ante quem” om over honderd jaar of later vast te stellen, wanneer Heerlen een bewuste aanzet deed om zich op het nederlands leefklimaat te willen afstemmen. De kwestie van het „Limbourg cédé” van 1919 gaf hieraan een nieuw impuls.

27 april 1948: begroeting prinses Juliana door burgemeester M. van Grunsven.

Inmiddels is de tijd zover voortschreden, dat wij de dag bereikt hebben van het **zilveren regeringsjubileum van ons staatshoofd**. Binnen het kader van onze democratische instellingen gaf zij haar serieuze inzet in de haar toebedeelde taken. Zij heeft gepoogd creatief eigentijdse inhoud te geven aan haar positie binnen de gesloten cirkel van haar monarchale mogelijkheden. De problematiek van heel 'n volk is op haar afgekomen, óók de onze. Zij vertoefde herhaaldelijk in ons midden. Zij zocht persoonlijk contact o.m. via haar Kerst-boodschappen en in zover bleek zij een menselijke koningin te zijn.

De sterk gewijzigde verhoudingen in de wereld van vandaag leidden, in overleg met de regering, tot veel buitenlandse contacten en reizen op staatsniveau. De toekomst van Europa en de plaats van Nederland daarin heeft haar sterk geboeid. Zij wilde de ontmoetingen met internationale jeugdorganisaties, zoals laatstelijk te Straatsburg.

Met uitzondering van de Indonesië-kwestie is zij niet voor schokkende gebeurtenissen of ingrijpende staatkundige beslissingen geplaatst zoals 'n Willem van Oranje, koning Willem I (1830-1839), koningin Wilhelmina (1914; 1940).

Bij de beoordeling van de kwaliteit van haar regeerbeleid mag men te zijner tijd niet ervan uitgaan, de persoonlijke inzet te meten naar maatstaven, die uitstijgen boven haar handelingsbevoegdheden om zich bij het Nederlandse volk wáár te kunnen maken. Ik zou mij wél kunnen voorstellen, dat bij een ruimere grondwettelijke handelingsbevoegdheid haar handelingsbekwaamheid duidelijker het regeerbeleid zou hebben bepaald. Hierdoor zou haar door langdurige ervaring gerijpte bestuurskunde een betere kans gekregen hebben. Dit gezichtspunt moet men eerlijkheidshalve incalculeren in de grote dank, die wij H.M. op deze dag verschuldigd zijn.

*
**

Ik kom tot mijn conclusie.

Ik onderken één samenbindend richtsnoer van handelen, die de Oranje's sinds de 2e helft van de 16e eeuw t.a.v. alle Nederlandse gewesten heeft gedreven: het behoud van de territoria van de z.g. Bourgondische Kreits van Karel V (1548), het ééndrachtig samengaan van de 17 gewesten - 1815-1830; de naam „Limburg”. Zij moeten de redevoering niet vergeten zijn, die Willem van Oranje op Oudejaarsavond 1564 voor de leden van de Raad van State te Brussel hield en waarin hij een hartstochtelijk beroep deed op collectieve verdraagzaamheid, die hij de sleutel tot behoud van die eenheid noemde.¹²⁾ In dit perspectief ligt het optreden van zijn nakomelingen in de Nederlanden, in Limburg-Overmaas, zoals summier is aangetoond.

Wanneer Nederland, naar wij hopen binnen afzienbare tijd, opgenomen zal zijn in een „Verenigd Europa”, heeft Oranje de taak de Nederlandse identiteit binnen dit volkerenconcern en binnen de dán gestelde handelingsbevoegdheden voor de Kroon te waarborgen.

Mijnheer de Voorzitter, leden van de gemeenteraad, genodigden: moge het huis van Oranje-Nassau zijn krachten blijven inzetten voor de Nederlanden onder het van Willem de Zwijger afkomstige devies: „je le maintiendrai”. Ik eindig met een vrome gedachte, waarmee de Oranje's eertijds vaker hun correspondentie besloten: „et que Dieu vous garde en sa bonne grâce”!

Applaus.

Na het zingen van het volkslied en een „Leve de Koningin” gevolgd door een driewerf „hoera” stelt de voorzitter voor om aan hare Majesteit Koningin Juliana een telegram te verzenden van de volgende inhoud:

„De Raad der gemeente Heerlen, ter herdenking van Uwer Majesteits regeringsjubileum bijeen in het raadhuis, dat voor 25 jaar in aanwezigheid van Uwe Majesteit werd geopend, betuigt U hulde met in toewijding en wijsheid gedurende 25 jaar gevoerde regering vanuit gevoelens van eerbied en genegenheid en wenst U namens de burgerij met de leden van Uw gezin voorspoed en geluk in de komende levensperiode.

Aldus vastgesteld in de buitengewone openbare vergadering van de Raad der gemeente Heerlen op 5 september 1973”.

NOTEN:

- 1) Officieel gedenkboek ter gelegenheid van de troonbestijging van H.M. Koningin Juliana 6 september 1948 in de Nieuwe Kerk te Amsterdam. Amsterdam 1948, 234 en 245.
- 2) J. Craeybeckx: Laatste jaren en troonsafstand van Karel V, in: Alg. geschiedenis der Nederlanden, Utrecht 1952. dl. IV, hfdst. V, 121; ook blz. 313.
- 3) Yves Cazaux: Guillaume le Taciturne. De la „Généralité” de Bourgogne à la République des sept Provinces-Unies. Paris 1970.
de „Swigende Willem”, Alg. Geschiedenis der Nederlanden, Utrecht 1952, IV, 313.
- 4) H. Wouters: Het Limb. Maasdal gedurende de 80 j. en 30 j. oorlog enz. 1543-1633, in: Limburgs Verleden II. (in het bijzonder de veldtochten van Willem van Oranje in 1568, (148-154) van Lodewijk en Hendrik van Nassau in 1574 (157-158; 168-169); de veldtocht langs de Maas p. 217-220, 1632.
A. W. IJzerman: De 80-jarige oorlog, serie Ver-beeld verleden 1, Leiden, z.d. 55 pp.
L. v.d. Essen: Kritische inleiding tot de studie van het Spaanse leger en van zijn oorlogsvoering in de Nederlanden gedurende de XVIe eeuw. 1949.
C. M. en J. W. M. Schulten: Het leger in de 17e eeuw. Bussum 1969.
- 5) J. de Wit en A. Flament: De vorming der heerschappijen op het grondgebied in Limburg enz. „Publications . . . de Limbourg” 1911, 186-195.
L. van Hommerich: Oranje en Heerlen - in „Land van Herle”, 1969, 109-123.
- 6) J. de Wit en A. Flament: o.c., 195 e.v.
- 7) „De Zeventien Provinciën” d.w.z. de gezamenlijke feodale titels van Karel V in onze gewesten. Hierin kwam de naam „Maastricht” niet voor. Alg. Gesch. Ned. Utr. 1952, IV, 110-111.
- 8) G. Panhuysen: Een vlag voor Limburg. De Maasgouw 1953, 66-72.
- 9) P. H. v.d. Kemp: De belgische omwenteling in Luik en Limburg enz. Den Haag 1904, 112 e.v.
de inbezitname v.d. domaniale kolenmijn te Kerkrade op 9 oct. 1830 door burgemeester Lintjens van Heerlen c.s. De Maasgouw 1918, 46-47.
- 10) Staatsmijnen in Limburg. Gedenkboek bij gelegenheid v.h. 50-jarig bestaan. Heerlen 1952, 81.
Bij die gelegenheid bracht de koningin tevens een bezoek aan de directie v.d. Oranje-Nassau-mijnen. Hiervan bevindt zich een vergrote foto in de Raadszaal, waar naar aanleiding van het regeringsjubileum van koningin Juliana een foto-tentoonstelling van koninklijke bezoeken aan Heerlen is ingericht (vriendelijke mededeling van ir. C. Raedts).
- 11) Notulen gemeenteraad Heerlen, 1898, 1922. Gemeentearchief Heerlen.
- 12) N. Japikse: de geschiedenis van het huis van Oranje-Nassau. Den Haag 1948, 83.

De Municipalen raed der Gemeente van Heerlen

Aengesien dat door de oorlogsomstant deese gemeente door de franse troupen verlaeten en de Geallieerden alle daege en ure te verwagten seijn, soodat wij voor dat ogenblik aen ons selfs overgelaeten seijn, Daer het nogtans het belang der ingesetene en der gemeente is dat de saeke haar betreffende geadministreert worden,

Overwegende ook dat soo de Geallieerde troupen in deese Gemeente inrukken het kan mogelijk seijn, dat aen deselve eenig gelt soude moeten gegeven worden. Dat wij om daar toe geauthoriseert te worden nu niet meer tot superieuren autoriteiten kunnen recours neemen,

Soo hebben wij beslooten

1. De Mair wordt geauthoriseert op de Gemeende casse te mandateeren alsulke uijtgaave als de administratie der Gemeente sullen needsaaken, sig regtende naar het budjet van het jaar 1813 relatief tot de locale uijtgabe.
2. Hij sal oock mandateeren op deselve casse als het noodig was enige troupen met gelt te appaiseeren, de H^e Mair sal de Leeden van deesen raed die in het dorp Heerlen woonen tot sig roepen om met hun te overleggen wat de omstandigheijde vereijschen, deese vergaedinge authoriseert hem alles te doen wat wij saemen souden kunnen beveelen overleggen ende doen over saeke welke geene uijtstant leijden, welke mandaten en betalinge in reekeninge sullen gevallideert worden.

Gedaan en gedelibereert binnen Heerlen ten Gemeente huysse den dato als boven.

	(w.g.)	A. J. Bischoff
J. G. Fransen		Chaineux
J. G. Foraschen		B. a Campo
J. H. Lamberts		N. I. Penners
A. Hoenen		B. Sijstermans
I. A. Kemmerling		J. W. Gelekerken

De Commissarissen van Z.K.H. den Heere Prince van Orange & Nassau etc.

Aan den Heer Burgemeester van Heerle

Mijnheer de Burgemeester,

Wij hebben de eer UwEd. een copie van het arrête van den Heer Generaal en chef Baron van Winzingerode toe te senden, waarin ten duidelijkste volgens art. 11 de souvereiniteit van Z.K.H. in de oude Hollandsche bezittingen word aanerkend.

Wij senden UWE. hierneffens eenen brief voor den Pastoor Uwer gemeente, dewelke Uwe teegens reçu zult afgeeven en ons overzenden, wij blijven met agting

De Commissarissen voornoemt

(w.g.) A D E Bangeman Huygens
I. B. van Hugenpoth.

Troupes
Impériales
Russes.

Armée combinée du Nord l'Allemagne
Armée Russe du général en chef Baron de Wintzingenrode.

Ayant reconnu l'urgence de changer plusieurs articles de mon arrêté en date du 23 Janvier, 4 février 1814, pour lequel j'ay établi l'administration provisoire des pays occupés par les armées Russes et qui formoient cy-devant le Département de la Meuse Inférieure, rappelé entièrement le dit arrêté, lequel doit être envisagé comme non avenu et le présent seul être suivie.

- Art. 1er La division actuelle de ce Pays en arrondissements, cantons, communes est maintenus provisoirement.
- Art. 2e Toutes les attributions confiées ci-devant au Préfet et au conseil de Préfecture sont déléguées à une commission Centrale de Gouvernement composé de cinq membres.
- Art. 3e Sont membres de cette commission
Le Comte de Borggraeve D'ateur Père.
Le Comte d'Ansembourg aîné
Mr. van Slijpe
Mr. De Léonaerds d'Achel
Mr. Léon van der Maesen.
- Art. 4e La résidence de la dite Commission sera provisoirement à Liège, comme point central du passages des troupes.
- Art. 5e Les attributions des sous-Préfets seront confiées à une commission de trois membres pour chaque Arrondissement, dont les chefs lieu seront Hasselt, Ruremond et St. Trond.
- Art. 6e La commission centrale présentera les membres qui composeront les commissions des Arrondissements.
- Art. 7 Les Maires et les adjoints avec les conseils municipaux des villes et communes de memes que les Commissaires de police des villes où il y en a d'établir sont provisoirement maintenus.
- Art. 11 Sont excepté de ces dispositions les anciens pays hollandais qui se trouvent situés dans le Département de la Meuse Inférieure et qui se trouvent sous l'administration particuliere des commissaires de son Altesse Royale de Prince d'Orange nommé à cet effet.

Donné au Quartier générale de
Binche le 28 Janvier 1814
le 4 février 1814
signé Winzingenrode.
Pour copie conforme
Les Commissaires de son Altesse Royale
le Prince d'Orange-Nassou, Prince
Souverain des Pays-Bas réunis.
signé Bangeman Huygens.
Hugenpoth.
Pour ampliation
L.B.A. Vrijthoff.

PUBLICATIE

Wij Commissarissen van zijne koninglyke Hoogheid den Heere Prince van Orange-Nassau, souverein Vorst der verënidge Nederlanden, over de voormalige generaliteits landen, welke geendeel uit maken van het Département der monden van den Rhyn.

Overwegende dat het volgens de proclamatiën van hoogstgedagten onzen souverein noodzakelyk is dat de algemeene rust gehandhaaft, dat men sich in staat stelle om de verstoorders daar van en de stropereyen van den algemenen vyand tegen te gaan, en in het algemeen de volkswapening bevordert worde, hebben gearresteert zo als wy arresteeren by deeze.

Art. 1.

De ingezetenen der gemeentens van
zullen provisioneel gezamentlyk eene gewapende burgemagt formeren.

Art. 2.

Zy zullen zich tot dat einde by den Burgemeester hunner gemeente binne agt dagen laaten inschryven.

Art. 3.

Naar verloop dezer agt dagen zullen heeren Burgemeesters aan ons eenen staat der ingeschreven manschappen toe zenden, als wanneer door ons aan hun de nodige wapenen zullen worden gefourneerd.

Art. 4.

Zy zullen ieder in hunne gemeente hunne commandanten en onder commandanten kiezen en de zelve vervolgens aan ons ter bekrachtigen voorstellen, en teffens een reglement van dicipline onder zich beramen, en daarop onze goedkeuring vragen.

Gedaan en gearresteert te.
Den 6e February 1814.
Ontvangen den 11 february 1814 en
Den 12 van zelven maend te Heerlen
gepubliceert.

Rutten?
De Commissarissen voornoemd
J.B. Van Hugenpoth
uyt naam vanden Heer
Bangemann Huygens absent

Bijlage 4.

Heerlen, le 14 février 1814.

Le Bourguemaitre de Heerlen

A Monsieur le Comte d'Obreskoff -
Commandant du blocus de Maestricht, sur la rive droite de la Meuse.

Monsieur le Commandant

J'ai appris par mon secretair qui a eu l'honneur d'être admis chez vous que vous aviez été instruit de ma mauvaise volonté d'executer vos ordres, puisque son Altesse Royale le Prince d'Orange avait pris possession de ce pays et que j'avais voulu faire sortir un homme qui est arrêté par vos ordres. Heureusement que cette plainte a été adressé a un Chef juste et integre qui n'y a pas ajouté fois sans m'entendre et qui sait rendre justice a l'innocence. Je vous en rend grace et vous prie de recevoir l'assurance de ma parfaite obeissance a tout ce qu'il vous plaira de m'ordonner et que je suis entierement devoué aux Souverains qui ont bien voulu nous faire rendre notre ancienne liberté.
J'ai l'honneur d'être de Monsieur le Commandant.

le tres humble en tres obeissant serviteur
(w.g.) J. G. Kemmerling.

Heerlen, le 10 Mars 1814.

A Monsieur Minuth, conseiller de
Sa Majesté le Roi de Prusse à
Rurmonde.

Monsieur,

J'ai reçu votre publication en date le 28 février de par laquelle vous anoncez que vous êtes nommé administrateur de ce Département et prescrivez differantes mesures.

Comme ma commune se trouve etre située dans le pays d'Outre-Meuse dont son Altesse Royale le Prince d'Orange-Nassou, des commissaires ont pris possession de cette commune et de tous ceux située dans ces Pays je n'ai pas pu donner des suites a Votre publications sans autorisation des commissaires sous l'administration dequels je me trouve deja. Je vous prie monsieur le conseiller d'accepter cette excuse. Je suis disposé a vous obeir lorsque les commissaires de S.A. le Prince d'Orange m'en auront donné l'autorisation. Le percepteur de la commune a versé son restant en caisse dans la caisse de Mr Vrijthoff de Galoppe, commis à cet effet par M^{rs} les commissaires susdits. Il ne pourra non plus satisfaire aux ordres que vous lui avez donné.

J'ai l'honneur d'être avec un parfait respect.

★ ★ ★

Heerlen, den 10 Aug. 1814.

Aen de HH^r Commissarissen etc.

Ik hebbe de Eere UwHoogwelg. te informeeren dat seedert eenige daegen de Heer De Rhoer, Directeur du Cercle, sig alhier heeft koomen etableeren; ook door twee circulaire brieven in dato den 1^e en 5^e deeses aen de Borge-meester en ontfanger heeft gesegt dat wij geene relatiën met UwHoogwelg. meer meugen hebben, selfs op straffe daar bij uytgedrukt.

Ik hebbe altoos van mijne pligt geagt seer stiptelijk alle beveelen van de superieure autoriteyten uyt te voeren, het soude mij dus smerten, dat ik door dit conflict van de eene ofte de andere seijde onaengenaemheeden kreege. Mijn hertelijk wensch is altoos geweest een onderdaan van sijn Koninklijke Hoogheyd te blijven. Dan mijn ouderen en voorouderen soo als ik ook hebben altoos onder hollandse Regeeringe gelukkig geleeft, dog dit Land is met Pruyssische militairen beset en soude het deese gemeentenaren niets anders dan onaengenaemheiden veroorsaeken als ik mij onwillig toonde aen de beveelen van den Gouvernementsautoriteyten te voldoen.

Om mij uyt deese verdrietige situatie te trekken neeme ik de vreyheyd mij aen Uwen te verwenden met ootmoedig versoeck mij te willen seggen hoe ik mij hier bij te verhouden hebbe.

Ik hebbe de Eere mij met allen Eerbied te noemen.

★ ★ ★

Maestricht den 13 Augustus 1814.

Wij haasten ons U te antwoorden op Uw missive van den 10 deser dat so lange gij van wegens Z.K. Hoogheid onzen Souverein niet geauthoriseert zult wezen aan de bevelen van het Gouvernement Generaal van de Neder en Middel Rhijn te gehoorzamen, gij aan die door deszelfs agenten, aan Uw geadresseert, niet moogt voldoen.

De Commissarissen van Z.K. Hoogheid
in de voormalige Generaliteits Landen
van wegen dezelve
De Secretaris Generaal.

Aan den Heere Burgemeester
van Heerlen

Bijlage 8.

Dépt d.l. Meuse Int.
Cercle de Ruremonde.

Ruremonde le 14 aout 1814.

Le Directeur du Cercle de Ruremonde
à
Monsieur le Bourgemaitre de Heerlen

Monsieur,

J'ai l'honneur de vous prévenir que par décision du 9 du courant Son Excellence Mr. le Gouverneur Général a bien voulu me confier l'administration des communes du Cercle de Maestricht situés sur la rive droite de la Meuse. Vous aurez donc à correspondre avec moi pour toutes les affaires administratives nécessaires de votre commune dans lesquelles mon intervention est nécessaire d'après les lois et règlements et à vous abstenir et sur votre responsabilité personnelle de toute correspondance pour objet de service avec des autorités qui ne dépendent point du Gouvernement général siégeant à Aix-la-Chapelle. **Je me ferai toujours un plaisir et un devoir de concourir avec vous** à tout ce qui peut assurer les vies de votre administration. D'un autre côté je suis autorisé à espérer que vous mettrez dans vos relations avec moi toute la célérité et toute l'exactitude désirables.

Mrs messagers arriveront tous les cinq jours dans les communes.

Recevez, Monsieur le Bourgemaitre,
l'assurance de ma parfaite consideration.

(w.g.) Brandin.

★ ★ ★

Bijlage 8a.

Monsieur le Directeur du cercle de Rurmonde

Monsieur le Directeur du cercle.

J'ai très bien reçu la lettre que vous m'avez fait l'honneur de m'écrire sous la date du 14 aout courant par laquelle vous m'annoncez que dorénavant cette commune est sous votre administration. Monsieur le Baron de Rhoer m'avait déjà informé de ce changement et me promit en même temps de me recommander à votre bienveillance. Je tâcherai M^r le Directeur du Cercle de mériter votre amitié comme j'ai toujours joui de celui de M^r votre prédécesseur.

Puisque les instructions du Gouvernement général ne m'ont pas été adressé pendant que cette commune était administré par Messieurs les Commissaires hollandais, je prends la liberté de vous demander la collection du „Journal du Bas Rhin”, laquelle manque également à mes collegues du Canton. Et je vous prie M^r le Dir.^{teur} du C.^{cle} de recevoir l'assurance de mon plus profond respect.

★ ★ ★

Bijlage 9.

Heerlen le 19 octobre 1814.

Le Bourgemaitre de Heerlen

A monsieur le Directeur du Cercle de Sittard et Ruremonde

Monsieur le Directeur du Cercle

N'ayant reçu la circulaire de monsieur le Commissaire du Gouvernement daté du 13 courant relativement à la célébration de l'anniversaire de la bataille de Leibsig que dans la matinée d'hier il fut trop tard pour préparer convenablement les réjouissances. Tout ce que j'ai pu faire c'était de prévenir le curé et pasteur de chanter le „Te Deum”.

Le curé ayant chanté un „Te Deum” à huit heure du matin avant que j’avais reçu la circulaire et sans en informer personne sur l’ordre qu’il en avait reçu du Vicariat Général, je n’ai pas pu faire assister les fonctionnaires; le pasteur réformé sur mon invitation a chanté le „Te Deum” à deux heure après midi et a dit un discours très analogue.

Pendant le „Te Deum” j’ai fait tiré quelques coups des petits canons que le receveur de Monsieur de Belderbusch a bien voulu me prêter.

Le soir j’ai assemblé les sousofficiers et bombardiers de la Batterie cantonné dans le canton de Heerlen (au nombre de trente) dans la maison de mon adjoint le Sieur Reynards où j’avais fait préparer des rafraichissements et apporter un demi aime de vin. Je m’y suis rendu avec le commandant. On y a dansé jusqu’au matin; un transparent appliqué sur les frontispice de la maison annonça la cause de cette réjouissance. A différentes reprises des touastes ont été porté à Sa Majesté le Roi de Prusse, son Excellence le Gouverneur-Général, à l’armée etc. et chaque toast a été accompagné des salvos des petits canons.

Voilà, monsieur le Directeur du Cercle, comment la fête a été célébré à Heerlen. J’ai fait tout ce que les circonstances et le temps m’a permis de faire et je vous prie, monsieur le Directeur du Cercle d’agréer l’assurance de mon profond respect.

Bijlage 10.

Séance du 14 May 1808.

Mr le maire ayant donné la lecture de la copie d’une lettre adressée par son Exc. le ministre de l’Intérieur à Mr le Préfet de ce Département en date du 21 avril dernier portant en substance que sur le rapport de Mr le commandant de la gendarmerie concernant les plaintes qui avaient été portées contre le maire, il avait paru à son Exc. que ces plaintes étaient nullement fondées et que ce rapport paraissoit entièrement propre à justifier ce fonctionnaire et que d’après les bons témoignages que Mr le Préfet avait rendu de sa personne son Excellence susdit s’exprime en ces termes: **que ces démonciations n’ont été suggérées que par des motifs de jalousie ou d’animosité particuliere;** le Conseil a été d’avis de faire mention de cette lettre sur son présent procès-verbal de la séance d’aujourd’hui en témoignant à Mr le maire le plus vif applaudissement...

le Conseil Municipal de Heerlen.

Présens:

A. J. Bischoff,	J. Heldewier,	J. Fransen
B. à Campo,	M. Penners,	J. Jongen
J. Lintjens,	D. Schils,	Chaîneux,
J. Mertens,	J. Lamberts,	J. Gelekerken,
A. Schultze,	J. Crena,	

Bijlage 11.

Proces-verbaal, 1814 Maart 17

Op heeden den seeventiende Maert achtien hondert en veertien ten ses uure des avonds hebbe ik Pieter Mathis Reynardts Vice Burgemeester der gemeente van Heerlen my vervoegt ten huise en comptoire van de Heer Johan Gerhard Kemmerling Burgemeester en Notaris te Heerlen, alwaer zijnde heeft zijn Ed. ons verhaelt dat denselven dag teegen drie uuren S’naerdemiddags de Heer Van Slijpe Commandant der vrijwilligers van het Canton Heerlen in zijn Bassecour is gekoomen met eenige gewaepende mannen van deselve Compagnie, dat de Heer

Smeets aen den gemelde Heer Burgemeester overreykde eene permissie geteekent door de Heer Coppin Commandant der Milice voor Maestricht waer bij de gemelde manschappen geautoriseert waeren van naer huys te gaen tot den 19 deses, dat de Heer Van Slijpe Commandant, voor de manschappen billetten tot logeeringe vragde, den Heer Burgemeester zijn Ed. tot antwoord gaf, dat elk naer zijn huys kunde gaen logeeren, de Heer Van Slijpe communiceerde aen zijne Luyden zijn antwoordt, waermeede dat elk vertrok.

Teegens vijf uren kwam in zijn comptoir, terwijl den Burgemeester besig was met repartitie te maeken van Levensmiddele voor de geallieerde troepen Jacob Platz, Arnold Merkelbag en paulus Haerst, drie onderofficieren van de gemelde Compagnie, dewelke met brutale expresse gemelde Burgemeester nogmaals opvorderde van hun en hunne troepen billetten te geeven, den klaeger hun tot antwoord gaf, dat het hem zeer onaengenaem was, dat sij hem op deese wijze in zijn werk kwaemen stooen en aengezeene dezelve, op order van de Heer oppercommandant naer huys verzonde waeren het hun in geene maniere kunde toestaan om bij billette gelogeert te worden dat zij wel deden dat elk naer zyn huys toginge, zij zig daer niet willende aen stooen zo heeft genoemde Platz aengevangen den klaeger te injurieeren zeggende dat hij gezinninge voor de fransse hadde, den klaeger over deeze propos opgebracht ordonneerde deeze Rebelers van hem te verlaeten en zijn comptoir te ruymen, dog zij opponeerde zig en dronge zig dicht op den Burgemeester met hunne bij zig hebbende schietgeweer Bayonette en deegens, de huysvrouwe van den klaeger zijnde bijgekomen haeren man tot hulpe deesen hebben zij zonder eerbied voor het geslagte terug gestooten dusdanig dat den klaeger met zijne Huysvrouwe om het gevaer van om hun leeven te koomen te vermyde / also sey niet gewaepend waeren / sij zig in het Kabinet van de Burgemeester geriteert en de deur agter hun toegeslooten. Deese drie persoonen zonder resistentie zijnde, zijn in het comptoir gebleeven alwaer zij eene glaesere Venster ingeslaegen, met geweld een lessenaer aen stukke geslaegen. Daer bij nog een scheut in gemelde lessenaer gedaen en daer in verscheidene notarieele als andere papiere van gewigt geruineert en in stukke geschooten. De tapeyten bedorven met den enk daer teegens te werpen, dat sij zo voort de trap afgaende op het bassecour nog een scheut naer gemelde Burgemeester en syne huysvrouwe gedaen hebben door het glasvenster. In syn Cabinet welke gelukkig niemand heeft getroffen, voor dat deese baldadigers het comptoir verlieten hebben zij nog te voor getenteert de deur van het cabinet inte stooten hetgeene nogtans niet lukde, Lambert Schmits Slotmaeker te Heerlen, zijnde als buurman gekoomen om te zien wat er voorviel wierd in de trap door een der drie welkers naem hij niet en weet met syn in de hand hebbende deegen terug gestooten en aen zijne kinne geslesseert.

Den ondergetekende Vice Burgemeester hebbende erkent dat den lessenaer op het comptoir aen stukke geslaegen een scheut daerin gebeurt is met eene koogel waer door verscheidene papiere syn geruineert verders dat twee groote ruyten van een venster op het zelve comptoir zyn aen stukke geslaegen verscheidene stooten op de deur van het cabinet gebeurt, het tapeyt en de vloer met enk besprengt, de enkkooker ter aerde geworpen en de sandbak aen stukke geslaegen was, verders dat een ruyt der venster van het cabinet aen stukke was waerdoor een scheut scheen gebeurt te zijn, terwijl den ondergetekende in het plafon eene koogel heeft uytgehaelt die het tapeyt en muur gestroopt heeft.

Gevraegt welke persoonen hier af kunnen getuygenis geeven heeft de Heer Burgemeester ons geantwoordt dat hy in dit ogenblik niemand anders kan opgeven als francis Antoon Joseph Pelzer woonende te Ubach paroisse, Lambert Schmits slotmaeker woonende te Heerlen, Just Hendrik Lamberts rentenier te Heerlen Johanna Triebels meyd van den klaeger, de vrouw van Nicolas Cuypers te heerlen en de vrouw van Leonard Cuypers aldaer.

Waer af wij gemaakt hebbe deese teegenswoordige procesverbaal te Heerlen datum als voor en heeft de Burgemeester met ons geteekend naar voorlesinge

J. Kemmerling

Reynardts

Uyt de circulaire van den Heer Gouverneur der provincie Braband van den 19 Mei 1815 zal UwEd. gezien hebben, dat de van ouds Hollandsche Gemeentes op dees regter oever van de Maas gelegen, volgens besluit van zijne Majesteit, met deze Provincie vereenigd zijn en dat de correspondentie door mijn intermediaire zal plaats hebben.

Ik verzoek U mij te willen opgeven de namen en voornamen van den Burge-meester, adjoint Burgemeester en leden van den municipalen Raad uwe Gemeente. Ik sende UEd. hierbij vier onderscheidene Tabellen nopens de statistieke gesteldheid uwer gemeente, welke ik UEd. versoeke zoo spoedig te willen invullen en mij toezenden. De kolommen in de zelve voorkomende zijn zoo duidelijk, dat ik er geene aanmerkingen op te maken heb. De Rijnlandsche maat waarschijnlijk bij UEd. niet in gebruik zijnde, zal UEd. de fransche maat naar het metriek stelsel gelieven in te vullen, als wanneer ik naderhand de reductie wel maken zal. Het zal mij aangenaam wezen, Mijne Heeren, met UEd. eene geregelde corres-pondentie te onderhouden, Gelieft mij met U vertrouwen te verëeren en overtuigd te zijn, dat ik gaarne met al mijn vermogen tot nut uwer gemeenten zal mede werken.

Ik verzoek uw brieven aan mij te contrasigneren.

De Commissaris van het
Arrondissement Eindhoven.

Den Heere Burgemeester
van Heerlen.

Bijlage 13.

Naam-Lijst der Burgemeester, adjoint Burgemeester en Leden van den Municipalen Raad van Heerlen.

1. Kemmerling, Johan Gerard	Burgemeester
2. Reynardts Pieter Mathis	adjoint Burgemeester
3. Lintjens, Johan Willem	adjoint Burgemeester
4. Helderwier, Johan Willem	Municipalen Raad
5. Schultze, Albrecht	”
6. Lamberts, Just Hendrik	”
7. Crena, Johan Hendrik	”
8. Franssen, Johan Willem	”
9. Chaineux, Antoon Arnold	”
10. Penners, Mathis Joseph	”
11. Bischoff, Albert Joseph	”
12. Lintjens, Johan Gerard	”
13. Vlieks, Johan Willem	”
14. Widdershoven, Arnold	”
15. Mertens, Johan	”
16. A Campo, Balthazar	”
17. Schils, Dionis	”
18. Gelekerken, Johan Willem	”
19. Voragen, Johan Leonard	”
20. Moenen, Andries	”
21. Sijstermans, Balthazar	”
22. Prickarts, Hendrik	”
23. Crijns, Carel Lotharis	”

Opgemaakt te Heerlen den 1. juny 1819.

De Burgemeester.

CANTON DE HEERLEN

HEERLEN.

La *Municipalité* de Heerlen envoya le télégramme suivant:

A SA MAJESTÉ LA REINE DE LA HOLLANDE, LA HAYE.

Le Conseil municipal me charge de faire part à votre Majesté de la motion suivante adoptée par lui:

„Le Conseil municipal de Heerlen, vu la campagne menée à l'Etranger pour annexer une partie du Limbourg, voire même la province entière à un autre pays, et convaincu que toute la population de Heerlen rejette de la manière la plus absolue toute séparation d'avec la Hollande, proteste de toutes ses forces contre toute tentative dans ce sens, déclare que le Limbourg doit rester uni à la Hollande, et témoigne sans réserve de son profond attachement à la Hollande et à la maison d'Orange.

M^e. WASZINCK, Maire.

Des Télégrammes analogues furent envoyés par:

l'Association Catholique de la bourgeoisie,
la Ligue de la Tempérance,
l'Association „Jong Limburg” de Heerlen,
les sections de Heerlen et de Heerlerheide l'Association Catholique „Het Groene Kruis” du Limbourg,
le Consistoire Central des Communes Réformées de Heerlen de Kerkrade et de Hoensbroek,
la Section: „de Mijnstreek” du Syndicat hollandais des employés municipaux,
le Syndicat des Fonctionnaires catholiques de la Commune de Heerlen ainsi que les conseils des Syndicats de Police de Heerlen et des ouvriers de la commune „S. Paulus”,
les représentants de toutes les branches de l'Industrie minière,
le Syndicat des Fonctionnaires des mines d'Etat „Emma et Hendrik”,
la Coopération des Ouvriers Catholiques „Ons Belang” de Heerlerheide,
le Syndicat des Electeurs Catholiques de Welten,
le Choeur de Chant de l'Eglise de Heerlerbaan.

(Genomen uit: La protestation du Limbourg Hollandais. Roermond 1918-1919, 70-71).

Verantwoording foto's:

Het geschilderde portret van prins Willem van Oranje door A. Mor op blz. 123 is genomen uit: J. ter Haar: *Geschiedenis van de Lage Landen*, Dl II. *Bourgondische Tijd - Twaalfjarig Bestand*. Bussum 1971, 210.

De foto van het koninklijk bezoek van 1 maart 1919 is genomen uit: La protestation du Limbourg Hollandais. Roermond 1918-1919, tussen blz. 48-49.

HISTORISCHE CHRONIEK

AANWINSTEN

GEMEENTELIJKE OUDHEIDKUNDIGE DIENST HEERLEN:

1. Museum:

De heer M. J. Aldenhoff, Kruisstraat 10, Heerlen, schonk een aantal romeinse dakpannen en hypocaustumtegels, een molensteenfragment, alsmede fragmenten van romeins aardewerk, hoofdzakelijk in 1966 ter plaatse gevonden.

2. Bibliotheek:

- a) Door schenking van mevr. M. Ruland-Zündorff, „Douverade” 307, Valkenburgerweg, Heerlen, kwam de bibliotheek in het bezit van een aantal historisch-regionale tijdschriften en boekwerken.
- b) De heer M. J. Aldenhoff, Kruisstraat 10, Heerlen, schonk eveneens een aantal historisch-regionale tijdschriften en boekwerken, alsmede historisch kaartenmateriaal.

3. Genealogische kollekties:

Door schenkingen van mej. J. Janssen, Vijgenweg 43, Heerlen, ir C. Raedts, Euterpelaan 12-18, Heerlen, H. Loontjens, Huize Tobias, Heerlen en W. Zimmermann, Aan de Noot 82, Vaals, werden hieraan ± 1000 bidprentjes toegevoegd en 66 gelegheidsprentjes.

PUBLICATIES:

Ir. C. E. P. M. Raedts: „Egon van der Elst 1826-1897, de eerste Delftse mijnningenieur in Limburg, een sociaal en mijnbouwkundig pionier uit de 19-de eeuw” gepubliceerd in „Studies over de sociaal-economische geschiedenis van Limburg”, deel XVIII-1973.

LEZINGEN:

De kring Heerlen van L.G. en O.G. belegde een vergadering in de leesruimte van de gemeentelijke oudheidkundige dienst te Heerlen op 22 november 1973, waarop de heer F. van Hees, Maastricht, een voordracht gaf, met lichtbeelden, over: „Honderd grenspalen” - of een beschrijving van een voettocht langs Limburgs Zuidgrens. Aanwezig ± 60 personen.

EXCURSIES:

1. Op 29 september organiseerde de kring Heerlen van het L.G. en O.G. voor zijn leden een namiddagexcursie naar Jülich (Dl). Deelname 50 personen. Tijdens de heenreis hield de heer L. van Hommerich een uiteenzetting over de betekenis van Jülich voor onze regionale geschiedenis: zijnromeins verleden („Juliacum”) en politieke invloed in de latere middeleeuwen tot aan de Maas. Sittard maakte deel uit van het Ambt Born, administratief onderdeel van het hertogdom Jülich.
Ontvangst in het raadhuis door dr Scharrenberg, Ehrenamtlicher Leiter des Museums, die ook de rondleiding verzorgde door het Römisch-Germanisches Museum, dat in het raadhuis is ondergebracht en bijzonder waardevolle archeologica bevat. Hierna volgde een ontvangst in de Zitadelle door dr H. Renn, Oberstudiendirektor, die een korte uiteenzetting gaf over de territoriale gebiedsuitbreiding, tot aan de Maas, van Jülich. Daarna bezichtigde hij met het gezelschap de voormalige hertogelijke residentie, een immens gebouw - thans in gebruik als gymnasium -, alsmede de Renaissance kapel en de interessante gewelfde kelders. Na een korte wandeling, waarbij de oude Romeinse stratenroute onder de Hexenturm door en over de Ruhrbrücke werd gevolgd, bereikte men restaurant Hans Hessemann, waar koffiepauze werd gehouden. Tot slot werd een korte rondgang gemaakt langs de voormalige Napoleontische Brückenkopf met een aantal bewaard gebleven bastions.
2. Op 27 oktober organiseerde de kring Heerlen van het L.G. en O.G. voor zijn leden een extra najaarsexcursie naar Mechelen (Be). Hieraan werd door 50 personen deelgenomen. In het Cultureel centrum werd een bezoek gebracht aan de tentoonstelling „1473-1973, 500ste verjaardag oprichting „Grote Raad” - van Karel de Stoute tot Keizer Karel”.
Tijdens de tocht erheen onderhield de heer L. van Hommerich de deelnemers in het bijzonder over het leven en de diplomatieke activiteiten van onze eerste Landvoogdes Margaretha van Savoie-Oostenrijk. Op het centrumplein van de stad Mechelen heeft men deze bijzonder gekwalificeerde vrouw in een standbeeld vereeuwigd. Zij nam haar residentie a° 1507 ter plaatse, waar zij in 1530 overleed.
In de namiddag volgde een goed verzorgde rondleiding door heren van de V.V.V.-Mechelen, waarbij o.m. bezichtigd werden het zgn. Hof van Savoie (paleis van de Landvoogdes), het Keizerhof, het Gothische stadhuis, de St Romboutskathedraal en het gebouw waarin het Parlement van Mechelen zetelde.

REDAKTIE

- 12 juli Th. H. Ruers, directeur van het Bureau der Katholieke Schoolvereniging Heerlen, op 47-jarige leeftijd te Argeles-sur mer in Zuid-Frankrijk overleden.
- 28 aug. Uitreiking aan het Koninklijk Harmonie-Orkest Heerlen, ontstaan door fusie van de Koninklijke Harmonie Sint Caecilia en de Harmonie Juliana, van de koninklijk goedgekeurde hernieuwde statuten in het stadhuis van Heerlen.
- 4 sept. Officiële opening van de dubbelbaanse Antwerpseweg, aansluitend op de E 39, door drs F. W. Dirker, Directeur Regionale Industriële Zaken, namens de Minister van Economische Zaken waarbij aanwezig vertegenwoordigers van de gemeentebesturen van Antwerpen, Aken en Heerlen en andere autoriteiten; bij gelegenheid hiervan organiseert Heerlen in samenwerking met de plaatselijke V.V.V. een Antwerpen-dag.
- 5 sept. Viering zilveren regeringsjubileum van H.M. koningin Juliana; bij gelegenheid hiervan spreekt drs L. van Hommerich tijdens een buitengewone raadsvergadering ten stadhuis een rede uit over „Heerlen en Oranje”.
- 9 sept. Feestviering i.v.m. 100-jarig bestaan parochiekerk H. Jacobus de Meerdere, Bocholtz.
- 22 sept. Huldiging van Arno Bosch, Heerlerbaan-Heerlen, wegens het in Helmond behaalde Westeuropese kampioenschap motocross 500 cc internationaal.
- 27 sept. Afscheid van dr A. C. J. Rottier, president-directeur van DSM, i.v.m. pensionering; hij wordt benoemd tot Commandeur in de Orde van Oranje Nassau en ontvangt de gouden erpenning van de provincie Limburg
- 27 sept. Benoeming van drs W. A. J. Bogers tot president-directeur van DSM en van mr H. B. van Liemt als lid van de hoofddirectie.
- 1 okt. Benoeming van mr H Th. Vrouwenraets, burgemeester van Nieuwenhagen, tot burgemeester van Schaesberg.
- 1 okt. Pensionering van generaal Jürgen Bennecke, opperbevelhebber van Afcant in Brunssum; in zijn plaats wordt benoemd generaal Ernst Ferber.
- 5 okt. Officiële opening kunsthandel „Galerie des Arts”, eigenaar E. Hirschberg, aan de Honigmanstraat 33, Heerlen, door Heerlens burgemeester.
- 5 okt. Opening regionale postzegeltonoonstelling „Corioposta” (Limphilex VI) in Heerlens stadsschouwburg door de burgemeester van Heerlen, zulks bij gelegenheid van 50-jarig jubileum Filatelistenvereniging „Heerlen” en „Dag van de Postzegel 1973”.
- 6 en 7 okt. Feestviering bij gelegenheid van officiële opening nieuw Gemeenschapshuis Heksenberg door Heerlens burgemeester en i.v.m. robijnen bestaan van de St Gerardusparochie, Heksenberg-Heerlen.
- 7 okt. Viering 50-jarig bestaansfeest parochie St Franciscus van Assisië, Laanderstraat, Heerlen; tevens bestaat het kerkelijk zangkoor St Pascalis 50 jaar en viert de dirigent Jef Somers zijn zilveren jubileum.
- 7 okt. Installatie van pater J. Janssen, Montfortaan, overste van het klooster in Oirschot, tot pastoor van de Monfortparochie in Hoensbroek-Zuid.
- 8 okt. Verkoop voormalig warenhuis Schunck B.V., het zogenaamde „Glaspaleis” in Heerlen aan de architect Bep Groenendijk, Heerlen, voor de prijs van f 1.800.000,—.
- 12 okt. Officiële opening nieuwe basisschool St Paulus in Passart-Heerlen door wethouder P. H. F. Masthoff.
- 13 okt. Openstelling nieuw uitgezette wandelroute door het Aambos, Heerlen, met het planten van een boom door Heerlens burgemeester i.v.m. verschijnen wandelkaart „Het Aambos”, uitgegeven door het Instituut voor Natuurbeschermingseducatie, afd. Heerlen.
- 16 okt. Officiële opening kantoor van de Algemene Inspectiedienst (AID) van het Ministerie van Landbouw in het Socio-project te Eygelshoven door minister mr T. Brouwer van Landbouw en Visserij.
- 19 okt. Officiële opening nieuw kantoorgebouw van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds (ABP), Oude Lindestraat 70, Heerlen, door koningin Juliana; tevens viering 50-jarig bestaansfeest van het ABP.

- 26 okt. Overdracht nieuw viaduct in Leenhof aan de gemeente Schaesberg met de onthulling van het N.S.-embleem door ir Beenacker van de Nederlandse Spoorwegen, afdeling kunstwerken.
- 4 nov. J. M. Tans, commissaris van de Kerkraadse gemeentepolitie, op 57-jarige leeftijd overleden.
- 5 nov. Raadsbesluit tot verkoop van ca 9560 m² grond op het hoekpunt Akerstraat-Putgraaf, Heerlen, voor de prijs van f 2.868.000,—. (voormalig St Jozef-ziekenhuisterrein).
- 9 nov. Opening nieuw kantoor Woningvereniging „Heerlerheide”, Heerlen, Kampstraat 90; tevens viering 60-jarig bestaansfeest.
- 9 nov. Officiële opening nieuw gebouw van filiaal der r.k. openbare leeszaal en bibliotheek Heerlen aan de Navolaan in Heerlerheide door de burgemeester van Heerlen.
- 10 nov. Viering 50-jarig bestaansfeest „Poolse Bond in Nederland” te Heerlerheide-Heerlen.
- 14 nov. Beschikbaarstelling rijksbijdrage van ruim 14 miljoen gulden voor uitvoering eerste fase van het centrum-plan in Heerlen.
- 19 nov. Affiliatie-overeenkomst tussen het academisch ziekenhuis van de katholieke universiteit Nijmegen en het Heerlense De Weverziekenhuis i.z. de artsenopleiding.
- 23 nov. Opening tentoonstelling van schilderijen van Ans Wortel in het raadhuis van Heerlen door de burgemeester van Heerlen.
- 27 nov. J. J. Jongen, oud-lid van de provinciale Staten van Limburg en erevoorzitter van de Historische Kring „Het Land van Herle”, op 86-jarige leeftijd te Schaesberg overleden.
- 27 nov. P. A. Schols, jarenlang actief medewerker van de Historische Kring „Het Land van Herle” en bekend om zijn collectie eigen vervaardigde vakwerkbouwtekeningen, in Zuid-Limburg, op 81-jarige leeftijd te Geleen overleden.
- 30 nov. Officiële opening nieuwe ruimte van de openbare leeszaal en bibliotheek Eygelshoven in het Socio-project aldaar door drs J. Lebens, lid Gedeputeerde Staten van Limburg.

Vriendelijk verzoek.

Het bestuur zal het ten zeerste op prijs stellen, als de abonnees één dezer dagen het abonnementsgeld van f 12,50 voor de nieuwe jaargang van „Het Land van Herle” willen overschrijven op girorekening 2069907 van Stichting Historische Kring „Het Land van Herle” te Heerlen.

INBINDEN VAN JAARGANGEN „LAND VAN HERLE” :

Lezers van ons tijdschrift, die hun jaargang(en) willen doen inbinden kunnen deze desgewenst doen toekomen aan onze drukker, afdeling Binderij, DRUKKERIJ MISSIEHUIS, te Sittard, Leyenbroekerweg 140.

Bindkosten voor gekleurd linnen band, met goudstempeling op rug, LAND VAN HERLE + jaarvermelding :

f. 18,- + retourporto